

СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

SUBJECTS OF THE PENAL POLICY OF UKRAINE

Кернякевич-Танасійчук Ю.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті розглядається питання суб'єктів кримінально-виконавчої політики України. Здійснюється їх поділ на суб'єкти формування та суб'єкти реалізації кримінально-виконавчої політики. Визначається коло суб'єктів кримінально-виконавчої політики України та аналізується їх правовий статус.

Ключові слова: суб'єкти кримінально-виконавчої політики, суб'єкти формування кримінально-виконавчої політики, суб'єкти реалізації кримінально-виконавчої політики, органи державної влади, громадські організації.

В статье рассматривается вопрос субъектов уголовно-исполнительной политики Украины. Осуществляется их деление на субъекты формирования и субъекты реализации уголовно-исполнительной политики. Определяется круг субъектов уголовно-исполнительной политики Украины и анализируется их правовой статус.

Ключевые слова: субъекты уголовно-исполнительной политики, субъекты формирования уголовно-исполнительной политики, субъекты реализации уголовно-исполнительной политики, органы государственной власти, общественные организации.

The article discusses the subjects of the penal policy of Ukraine. By their division into subjects forming penal policy and subjects implementing penal policy. Determine the system of subjects of the penal policy of Ukraine and analyzed their legal status.

Key words: subjects of penal policy, subjects forming penal policy, subjects implementing penal policy, public authorities, public organizations.

Постановка проблеми. Кримінально-виконавча політика як складова внутрішньої політики Української держави та політики у сфері боротьби зі злочинністю наділена відповідною налагодженою та впорядкованою структурою, яка складається із сукупності взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, серед яких центральне місце займають суб'єкти кримінально-виконавчої політики. Суб'єкти кримінально-виконавчої політики України разом з іншими складовими частинами кримінально-виконавчої політики (об'єктами) предметом та напрямками формують зміст кримінально-виконавчої політики держави та відображають її сутність.

Метою статті є визначення кола суб'єктів кримінально-виконавчої політики.

Виклад основного матеріалу. Суб'єктом називається носій певного роду діяльності; джерело активності, спрямованої на об'єкт; особа або організація, що має певні права та обов'язки [1, с. 642].

Як зазначає Д.В. Ірошников, основним суб'єктом правової політики є держава, оскільки правова політика є частиною державної політики. Держава є головною ланкою в політичній системі суспільства, здійснює внутрішню і зовнішню, в тому числі правову, політику [2, с. 24].

Оскільки органи держави – це ті організації держави, які вона наділила владними повноваженнями щодо інших учасників суспільного життя та необхідними матеріальними засобами для здійснення цих повноважень [3, с. 59], відповідно, від імені держави суб'єктами правової політики будуть виступати органи державної влади.

Через те, що кримінально-виконавча політика є елементом політики у сфері боротьби зі злочинністю, яка, в свою чергу, є частиною правової політики держави, суб'єктами кримінально-виконавчої політики виступають органи державної влади.

В літературі серед суб'єктів формування та розвитку кримінально-виконавчої політики називають Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України [4, с. 24–25].

Відповідно до ст. 102 Конституції України Президент України є главою держави, виступає від її імені та є гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина. Повноваження, які покладені на Президента України згідно з Основним законом держави, свідчать

про його важливу роль у формуванні політики держави у сфері боротьби зі злочинністю загалом та кримінально-виконавчої політики зокрема. Так, Президент очолює Раду національної безпеки та оборони України (п. 18 ст. 106 Конституції України), яка, в свою чергу, координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони (п. 1 ст. 107 Конституції України). Президент підписує закони, прийняті Верховною Радою України, користується правом вето (п. п. 29, 30 ст. 106 Конституції України) тощо. Ще одним свідченням формування Президентом України кримінально-виконавчої політики є акти його нормотворчої діяльності. Не перелічуючи всі акти, прийняті Президентом України в цій сфері, оскільки це буде предметом подальшого аналізу, назвемо лише кілька з них. Так, Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 394/2011 було затверджено Положення про Державну пенітенціарну службу України, яким визначено правовий статус цього органу. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби, метою якої є визначення пріоритетів та шляхів реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджена також Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012.

Верховна Рада України, будучи єдиним органом законодавчої влади в Україні (ст. 75 Конституції України), приймає закони, які є джерелами кримінально-виконавчої політики. Серед кодифікованих нормативно-правових актів, спрямованих на формування кримінально-виконавчої політики, прийнятих парламентом України, є Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року, який визначає систему покарань, а також Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року, який безпосередньо регулює порядок виконання-відбування покарань. Крім того, до цього переліку нормативно-правових актів можна додати такі закони, як Закон України «Про чисельність Державної кримінально-виконавчої служби» від 2 березня 2000 року, Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23 червня 2005 року, Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 8 квітня 2014 року, Закон України «Про пробачення» від 5 лютого 2015 року тощо. Вищезазвані та інші закони, прийняті

Верховною Радою України, спрямовані на визначення векторів розвитку кримінально-виконавчої політики України.

Як зазначає І.С. Яковець, суб'єктом формування і розвитку політики у сфері виконання кримінальних покарань є і Кабінет Міністрів України, постанови якого регламентують різноманітні сфери діяльності органів і установ виконання покарань (норми харчування засуджених, забезпечення засуджених речовим майном, порядок оплати праці засуджених тощо). Саме постановами Кабінету Міністрів України затверджуються різноманітні програми, спрямовані на подальший розвиток Державної кримінально-виконавчої служби [5, с. 122]. Окремо в системі органів, які формують кримінально-виконавчу політику держави, слід назвати Міністерство юстиції України, оскільки діяльність Державної пенітенціарної служби України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України.

Всі вищезазначені органи, які уповноважені формувати кримінально-виконавчу політику, є органами державної влади, а тому наділені владними повноваженнями, які здійснюють, як правило, шляхом нормотворення.

Вважаємо, що на формування політики у сфері виконання покарань впливають й інші суб'єкти. Під такими суб'єктами ми маємо на увазі представників науки кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології тощо. Вчені-криміналісти, які працюють над дослідженнями проблематики політики у сфері боротьби зі злочинністю, кримінально-виконавчої політики, у своїх наукових працях, а також у результаті законопроектної діяльності розробляють шляхи реформування кримінально-виконавчої системи та вносять свої пропозиції щодо розвитку кримінально-виконавчої політики. Оскільки науковці не наділені владними повноваженнями, їх вплив на політику не є настільки суттєвим, як би того хотілося.

Крім суб'єктів, які формують кримінально-виконавчу політику, на нашу думку, слід відзначити окрему групу суб'єктів, які відповідають за її реалізацію. До цієї групи можна віднести Державну пенітенціарну службу України та її територіальні органи управління.

Відповідно до п. 1 Положення про Державну пенітенціарну службу України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року, основними завданнями Державної пенітенціарної служби України є:

- 1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- 2) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- 3) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;
- 4) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту [6].

Як слушно зазначають П.В. Гламазда та М.М. Яцишин, те, що Державна пенітенціарна служба України уособлює в собі всі функції центрального органу виконавчої влади, підпорядковується безпосередньо Кабінету Міністрів України (Міністерству юстиції України), дає підстави стверджувати про поліфункціональність цього органу: з одного боку, серед його функцій чітко виділяються напрями діяльності, які характеризують Державну пенітенціарну службу України тільки як орган виконання покарань, з іншого – він виконує більш широке коло функцій, притаманних сучасній кримінально-виконавчій службі і пов'язаних з дотриманням правового статусу засуджених; порядком застосування до них заходів впливу з метою виправлення і профілактики асоціальної поведінки; удосконалення системи органів і установ виконання покарань, їх функцій та порядку діяльності (нормотворчий процес); звільнення від відбування покарань, ресоціалізацією тощо.

Водночас згідно з вимогами сучасної кримінально-виконавчої політики пріоритетним завданням Державної пенітенціарної служби України і надалі залишається реалізація персоналом установ виконання покарань такого елемента мети і завдання кримінально-виконавчого законодавства України, що зазначений у ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України, як запобігання вчиненню нових злочинів засудженими та іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [7, с. 77].

Крім того, виконуючи окремі кримінальні покарання, віднесені законом до їх компетенції, діяльність з реалізації кримінально-виконавчої політики певною мірою здійснюють також Державна виконавча служба України та Міністерство оборони України [4, с. 24–25]. Наприклад, Державна виконавча служба України наділена повноваженнями щодо виконання таких видів покарань, як штраф і конфіскація майна.

Тільки у взаємозв'язку з громадськими організаціями органи державної влади зможуть ефективно реалізувати кримінально-виконавчу політику. Роль громадських організацій, а також інших об'єднань громадян у процесі виконання / відбування покарань передбачена у ч. 2 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України, де серед завдань кримінально-виконавчого законодавства визначено участь громадськості у здійсненні контролю за виконанням кримінальних покарань.

На жаль, сьогодні вплив громадських організацій на реалізацію кримінально-виконавчої політики є незначним. Серед причин низького рівня участі громадськості у формуванні та реалізації кримінально-виконавчої політики України В.В. Кондратішина називає такі:

- 1) незважаючи на щорічне збільшення кількості зареєстрованих громадських організацій, як і у суспільстві, так і у сфері виконання кримінальних покарань відсутня чітка структуризація громадських інститутів, їх соціальна спрямованість на вирішення існуючих проблем, завдань тощо;
- 2) імперативний метод регулювання кримінально-виконавчих відносин, що є пріоритетним між персоналом органів і установ виконання покарань та засудженими, безпідставно розповсюджений і у стосунках перших та громадських організацій як на практиці, так і на законодавчому рівні;
- 3) порушуючи принцип верховенства права, що закріплено у ст. 8 Конституції України, нормативно-правові акти ДКВС України безпідставно звужують права громадських формувань на участь у передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань, зводячи її переважно до надання допомоги засудженим у питаннях продовольчого, комунально-побутового й іншого подібного характеру;
- 4) неналежна власна правова база, що регулює відносини між органами і установами виконання покарань і громадськими інституціями (відсутність договорів, угод, спільних програм, концепцій тощо) [8, с. 190].

Висновки. Усіх суб'єктів кримінально-виконавчої політики України можна поділити на дві групи. Першу групу утворюють суб'єкти, що відповідають за формування кримінально-виконавчої політики, до яких належать Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України загалом та Міністерство юстиції України зокрема. Другу групу формують суб'єкти реалізації кримінально-виконавчої політики, а саме: Державна пенітенціарна служба України та її територіальні управління, Державна виконавча служба України, Міністерство оборони України, а також громадські організації, які уповноважені здійснювати контроль за процесом виконання покарань.

Крім того, вважаємо за необхідне суб'єктами формування кримінально-виконавчої політики визнавати представників науки кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології і враховувати їх наукові дослідження та розробки в процесі нормотворення, що, в свою чергу, матиме позитивний вплив на розвиток кримінально-виконавчої політики Української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1977. – 776 с.
2. Ирошников Д.В. О субъектах правовой политики / Д.В. Ирошников // Правовая политика в Украине: вопросы теории и практики : сборник материалов международной научно-практической конференции (Київ, 24 жовтня 2014 року) : в 2 т. – К. : Національна академія прокуратури України, 2014. – Т. 1. – С. 23–25.
3. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : [навчальний посібник] / П.М. Рабінович. – 5-те вид., зі змінами. – К. : Атіка. – 2001. – 176 с.
4. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини : [підручник] / [О.М. Литвинов, А.Х. Степанюк, І.С. Яковець, К.А. Автухов, А.П. Гель, С.В. Лосич, Є.С. Назимко] ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Литвинова та докт. юрид. наук, проф. А.Х. Степанюка. – К. : ВД «Дакор», 2015. – 632 с.
5. Яковець І.С. Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання кримінальних покарань : [монографія] / І.С. Яковець. – Х. : Право, 2013. – 392 с.
6. Положення про Державну пенітенціарну службу України : Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 394/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/394/2011>.
7. Гламазда П.В. Цілі, завдання та функції Державної пенітенціарної служби України щодо реалізації кримінально-виконавчої політики / П.В. Гламазда, М.М. Яцишин // Правова інформатика. – № 3–4 (31). – 2011. – С. 74–80.
8. Кондратішина В.В. Кримінально-виконавча політика України: формування та реалізація : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Кондратішина. – Львів, 2009. – 275 с.

УДК 343.92

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ З РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У ЗАПОБІГАННІ РЕЦИДИВНИМ ЗЛОЧИНАМ НЕПОВНОЛІТНІХ

NORMATIVE-LEGAL OF INTERACTION OF THE BODIES OF PROBATION WITH RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN PREVENTING JUVENILE CRIME RECIDIVISM

Палій М.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-виконавчого права,
заступник начальника
Інституту кримінально-виконавчої служби*

Коренюк А.А.,

*аспірант кафедри кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
Інституту кримінально-виконавчої служби*

У статті розкрито нормативно-правове забезпечення взаємодії органів пробації з релігійними організаціями щодо запобігання рецидивним злочинам неповнолітніх. Зазначено окремі вади у чинному законодавстві з цього питання та запропоновано засоби їх усунення. Визначено основні напрями розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні.

Ключові слова: рецидивна злочинність, органи пробації, неповнолітні, релігійні організації, взаємодія, запобігання злочинності.

В статье раскрыто нормативно-правовое обеспечение взаимодействия органов пробации с религиозными организациями по предотвращению рецидивизирующих преступлений несовершеннолетних. Указаны отдельные недостатки в действующем законодательстве по этому вопросу и предложены способы их устранения. Определены основные направления развития уголовной юстиции относительно несовершеннолетних в Украине.

Ключевые слова: рецидивная преступность, органы пробации, несовершеннолетние, религиозные организации, взаимодействие, предотвращение преступности.

In the article solved the normative-legal support of interaction of bodies of probation with religious organizations to prevent juvenile crime recidivism. Noted some shortcomings in the current legislation on this issue and proposed ways to address them. Defined the main directions of development of criminal justice regarding juveniles in Ukraine.

Key words: recidivism, probation bodies, minors, religious institutions, interaction, prevent crime.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших напрямів політики розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні є боротьба із рецидивними злочинами неповнолітніх. За інформацією Державної судової адміністрації України, Державної пенітенціарної служби України, з кожним роком рівень рецидивної злочинності неповнолітніх зростає. Аналіз статистичних даних свідчить про високий рівень вчинення повторних злочинів серед неповнолітніх осіб, яких було звільнено судом від відбування покарання з випробуванням як до закінчення іспитового строку, так і під час заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. У зв'язку з цим

для запобігання рецидиву серед цієї категорії осіб виникає необхідність пошуку нових ефективних напрямів та стратегій. Зокрема, сьогодні стає актуальним більш широко залучення у процесі запобігання рецидивній злочинності неповнолітніх громадських, волонтерських та релігійних організацій.

Така співпраця повинна бути спрямована передусім на зменшення випадків скоєння неповнолітніми повторних злочинів, надання допомоги у вирішенні соціально-медичних, соціально-економічних, психологічних, юридичних проблем. Також для вивчення психологічного стану осіб молодіжного віку відбувається спільне проведення